

СИДОРЧУК О.И. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СФЕРЕ ВЕДЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРИРОДОРЕСУРСНЫХ КАДАСТРОВ КАК ОБЪЕКТ ГОСУДАРСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ

Рассматриваются научные подходы относительно определения понятия «кадастр», обращается внимание, что исследование государственного контроля ведения кадастров природных ресурсов не проводилось. Отмечается, что такая деятельность реализуется как органами государственной власти, так и органами местного самоуправления и состоит в организации и методическом руководстве ведения природоресурсных кадастров, сборе, хранении, обработке и использовании информации и систематизации данных.

***

SIDORCHUK O.I. ACTIVITY IN SPHERE OF CONDUCTING STATE NATURAL RESOURCES CADASTRES AS OBJECT OF THE STATE CONTROL

Scientific approaches concerning definition of concept «cadastre» are considered, is paid attention, which research of the state control of conducting cadastres of natural resources was not carried out. It is marked, that such activity is realized both bodies of the government, and institutions of local government and consists in the organization and a methodical management of conducting natural resources cadastres, gathering, storage, processing and use of the information and ordering of the data.

P.I. TERAZ*Тернопільський комерційний інститут*

УДК 347.51

ОЗНАКИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК НЕДОЛІКІВ ТОВАРІВ, РОБІТ (ПОСЛУГ)¹

Визначено ознаки зобов'язань із завдання шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг), на підставі аналізу відмінностей відшкодування збитків через невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань, а також деліктних зобов'язань. Доводиться, що це зобов'язання має риси, що характеризуються його, як зобов'язання особливого роду.

Запровадженню у новому цивільному законодавстві положень щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) (§ 3 гл.82 ЦК України [1]) передувало закріплення цієї норми у законодавстві про захист прав споживачів. Цією нормою стали положення абз.7 ст.3 Закону України "Про захист прав споживачів", від 12.05.1991 р. [2], відповідно до якого споживачу було гарантоване право на відшкодування збитків, завданих товарами (роботами, послугами) неналежної якості, а також завданих небезпечними для життя і здоров'я людей товарами (роботами, послугами) у випадках, передбачених законодавством. У подальшому було додано норми про відшкодування майнової та моральної (немайнової) шкоди (Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про захист прав споживачів") [3]. Сучасні положення нової редакції цього Закону [4] вказують на те, що споживач має право вимагати відшкодування шкоди (збитків), завданих дефектною чи фальсифікованою продукцією або

продукцією неналежної якості, а також майнової та моральної (немайнової) шкоди, заподіяної небезпечною для життя і здоров'я людей продукцією у випадках, передбачених законодавством, якщо законом не передбачено більш високої міри відповідальності (п.5 ч.1 ст.4, ч.1, 2 ст.16). Це право визнається за кожним потерпілим споживачем незалежно від того, чи перебував він у договірних відносинах з виробником (виконавцем, продавцем).

З такого "переміщення" правових норм в основний акт цивільного законодавства очевидним стало визнання цього зобов'язання як деліктного, зобов'язання із завдання шкоди. Таке закріплення відбулось у унісон із судовою практикою, відповідно до якої перевага здебільшого надавалась правилам про відшкодування шкоди, при цьому договірний характер відносин не заважав судам застосовувати відшкодування переважно за правилами недоговірних відносин. Хоча цей аспект у певних відносинах піддається справедливій критиці [5].

Зважаючи на це, виникає потреба у визначенні місця правових норм про відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг), визначенні їхньої правової

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. юрид. наук Білоусов Ю.В. (ХУУП).

природи поряд з іншими цивільно-правовими зобов'язаннями. Зробити це неможливо без визначення тих особливих ознак, рис, які вирізняють їх від суміжних, подібних чи аналогічних категорій зобов'язального права, що і є метою статті. Її новизна полягає у визначенні таких ознак, на підставі яких можна чіткіше уявити місце розглядуваного зобов'язання у системі цивільних правовідносин.

Розв'язок цієї проблеми безпосередньо ґрунтується на дослідженні наук цивільного права щодо загальної теорії про деліктні зобов'язання, окремих видів договірних зобов'язань щодо реалізації товарів, робіт (послуг), а також споживчого законодавства. Питання формування інституту деліктних зобов'язань, їхньої системи, а також особливостей регулювання окремих видів деліктів розглядалися у працях таких радянських та українських вчених, як: М.М. Агарков, С.С. Алексєєв, Б.С. Антимонов, Г.М. Белякова, Д.В. Боброва, С.Є. Донцов, В.В. Глянцев, Г.В. Єрємєнко, Ю.Х. Калмиков, О.О. Красавчиков, М.С. Малєїн, Г.К. Матвєєв, С.Д. Русу, А.М. Савицька, В.Т. Смірнов, А.О. Собчак, В.О. Тархов, К.А. Флейшиць, М.Я. Шимінова, К.К. Ячков та багатьма іншими.

Серед дисертацій, виконаних протягом останнього часу, в яких у тій чи іншій мірі розглядалися питання загальних правил чи особливостей регулювання відносин щодо відшкодування шкоди, слід вказати роботи: С.В. Антонова, А.І. Загорулька, Л.О. Корчевної, І.С. Ніжинської, В.П. Паліюка, І.Б. Протаса, Н.В. Терещенко, С.І. Шимон та ін. Правовим проблемам захисту прав споживачів присвячено дослідження Л.М. Іваненко, С.А. Косінова, Г.А. Осетинської [6-8]. Безпосередньо розгляду теоретичних конструкцій захисту прав споживачів від недоліків товарів, робіт (послуг) присвячена робота О.П. Письменної [9]. Окремі висновки щодо місця цих зобов'язань у системі цивільних правовідносин містяться у навчальній літературі та науково-практичних коментарях чинного цивільного законодавства України. Не оминається ця проблематика у роботах російських вчених, які проводили дослідження тотожної, подібної або суміжної проблематики на дисертаційному рівні (А.Р. Товмасьян, І.В. Кирюшиної, Л.А. Шашкової, Б.О. Шаблі та ін.).

Однак у вказаних роботах, на наш погляд, недостатньо чітко та аргументовано розкрито ознаки цього зобов'язання, здебільшого констатуючи факт визнання зобов'язання з відшкодування шкоди неякісною продукцією, результатами робіт, послуг спеціальним деліктом.

Основна складність у визначенні місця цих зобов'язань серед зобов'язальних правовідносин полягає у тому, що воно перебуває на межі регулювання ряду законодавчих актів, що інколи може призводити до недостатньо чіткого та зрозумілого регулювання вказаних відносин.

Законодавством про захист прав споживачів, а також цивільним законодавством передбачено ряд норм про відшкодування збитків (шкоди), які мають свої особливості визначення підстав виникнення зобов'язання, обсягу прав та обов'язків за таким зобов'язанням.

Тому для правильного розмежування випадків та сфери застосування правових норм про відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг), а також формулювання ознак цього виду зобов'язання необхідно звернути увагу на загальні правила розмежування договір-

них та деліктних зобов'язань.

Визнається, що чинниками розмежування зобов'язань щодо відшкодування збитків через невиконання чи неналежне виконання умов договору та деліктного зобов'язання щодо відшкодування шкоди, як правило, є наступні: підстава виникнення обов'язку, в тому числі особливості наявності та прояву вини як підстави відповідальності; суб'єкт відповідальності; зміст та природа обов'язку; об'єкт зобов'язання; суб'єктний склад та засади правового регулювання відносин між учасниками; обсяг та розмір відповідальності та ін. [10, с.7, 18, 42-50, 99-105; 11, с.5-20; 12, с.603-605].

Першим критерієм зазвичай прийнято вказувати на підставу виникнення: договір чи відсутність (незалежність) виникнення обов'язку від договору. Взагалі усі зобов'язання про відшкодування шкоди (збитків), передбачені Законом України "Про захист прав споживачів", можна згрупувати на декілька видів: коли обов'язок про відшкодування збитків за своєю суттю не залежить від наявності між особами будь-яких правовідносин та не пов'язується із наявністю інших, побіжних, обслуговуючих правовідносин (ч.8 ст.15, ч.2 ст.16, п.1-3 ч.7 ст.15 Закону); коли обов'язок про відшкодування збитків безпосередньо пов'язаний із наявністю між сторонами договірних правовідносин (ч.9 ст.10, ч.5 ст.14, ч.9 ст.18 Закону); коли обов'язок про відшкодування збитків кореспондуваний відповідному праву, яке може бути використане поряд з іншими правами чи в альтернативі з правами, які виникають внаслідок невиконання чи неналежного виконання договірних зобов'язань (ч.1, 2, п.4 ч.3, ч.4 ст.10 Закону); коли потерпіла сторона може вимагати відшкодування витрат, понесених із порушенням законодавства про захист прав споживача (п.3 ч.1, ч.12 ст.8, ч.5, 6 ст.12 Закону).

У цьому контексті деліктне зобов'язання, передбачене §3 гл.82 ЦК України, абстрагується від наявності чи відсутності між особами договірних відносин, і може застосовуватися також і відносин, заснованих на договорі (ст.711 ЦК України) [13, с.12-20; 14, с.139-140].

Критерій відмінності між зобов'язаннями у частині суб'єкта відповідальності у розглядуваному правовідношенні проявляється доволі специфічно. Відповідно до ст.1209 ЦК України суб'єктом відповідальності виступають виготовлювачі, продавці, виконавці. Тобто, така відповідальність пов'язана із тим, що усі вказані учасники цивільних відносин перебували у певних відносинах цивільних правовідносинах, що суперечить характеризуючій ознаці деліктних зобов'язань, у яких суб'єктом відповідальності виступає особа, яка її завдала або особа, яка несе відповідальність за дії заподіявача шкоди. Також особливим є саме визначення боржника у цьому виді зобов'язання, оскільки у момент настання шкоди, він дистанційований від кредитора, своїми безпосередніми діями чи бездіяльністю не спричиняє ці негативні наслідки. Наслідки виникають через поведінку виготовлювача, продавця, виконавця, котра мала місце у минулому, при чому відповідно до ст.1211 ЦК України такий час може становити 10, а то й більше років.

Чинним цивільним законодавством встановлені також особливості визначення боржника у цьому виді зобов'язань, що вирізняє їх серед інших деліктних зо-

бов'язань. Так, відповідно до ч.1 ст.1210 ЦК України шкода підлягає відшкодуванню, за вибором потерпілого, продавцем або виготовлювачем товару [15].

Виникнення відповідальності у договірних відносинах, як правило, пов'язується із презумпцією вини боржника, а у деліктних зобов'язаннях відповідальність може наставати незалежно від вини заподіювача шкоди, застосовуючи усічений склад цивільного правопорушення. З огляду на це, наявність вини як підстави виникнення зобов'язання втрачається в силу того, що останнім часом великої уваги при регулюванні договірних відносин надається закріпленні відповідальності професійного учасника цивільних відносин. І коли ми маємо справу із договорами роздрібної купівлі-продажу, побутового підряду та іншими публічними договорами, то встановлені додаткові обов'язки для таких професійних учасників цивільних відносин порівняно із загальними правилами про відповідний вид зобов'язань.

Так, підставами звільнення від відповідальності за ч.2 ст.1209 ЦК України є непереможна сила або порушення потерпілим правил користування або зберігання товару (результатів робіт, послуг). Відповідно до ч.2 ст.679 ЦК України продавець відповідає за недоліки проданого товару, якщо не доведе, що вони виникли після його передавання внаслідок порушення покупцем правил користування чи зберігання товару, дій третіх осіб, випадку або непереборної сили. Тобто, і у першому, і у другому випадку наявна неспростовна презумпція вини боржника.

Підстава виникнення зобов'язання із завдання шкоди внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) безпосередньо пов'язана із гарантування якості та безпечності виготовленої та (або) реалізованої продукції, результатів виконаних робіт, наданих послуг. І тому неможна говорити про наявність у цьому зобов'язанні факту порушення загального пасивного обов'язку в абсолютному правовідношенні, яке притаманне для усіх деліктних зобов'язань.

Різна природа виникнення обов'язку з відшкодування проявляється у тому, що у договірному зобов'язанні воно виступає як додатковий обов'язок, який виникає у результаті невиконання договірних обов'язку, що приєднується до невиконаного чи неналежно виконаного обов'язку. За деліктним зобов'язанням виникає новий обов'язок замість порушеного ним абсолютного обов'язку пасивного типу в абсолютних правовідносинах.

У цьому аспекті неможливо повністю погодитися із І.Ю. Шицьким та В.Д. Примаком, які вважають, що обов'язок не допускати порушення зазначених прав покладається на заздалегідь невизначені коло осіб, до якого поряд з іншими особами входять і можливі договірні контрагенти [16, с.935]. Ця теза справедлива за загального делікту, при якому встановлені універсальні вимоги щодо уповноваженої та зобов'язаної особи. У зобов'язанні із завдання шкоди внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) визначений чіткий перелік боржників. Якщо обов'язок буде покладено на іншу особу, ніж продавця, виготовлювача, виконавця, то виникне інше зобов'язання.

При цьому слід мати на увазі, що виготовлювач, продавець, виконавець завжди перебувають на прицілі законодавства про захист прав споживача, тому природа зобов'язання безпосередньо пов'язана із його участю щодо товарів, робіт (послуг), що виступали об'єктом правочину.

Щодо змісту обов'язку, то розглядуване зобов'язання у якості відшкодування має на меті не так відшкодування шкоди у натурі (що притаманне саме для деліктних зобов'язань), а має справу саме із відшкодування спричинених збитків. Це пояснюється також професійною участю боржника у цивільному обороті. Він не повинен мати на меті відшкодування шкоди у натурі, він несе додаткові зобов'язання щодо відшкодування спричинених збитків грошовими коштами.

Суб'єктний склад договірних зобов'язань обмежений суб'єктивним складом договірних правовідносин, якими виступають конкретизовані учасники договірних регулятивних правовідносин. У деліктних зобов'язаннях уповноважена особа збігається з уповноваженою особою в абсолютних правовідносинах, боржник виявляється тільки з факту правопорушення, потенційно ним може бути будь-який учасник цивільних правовідносин. У розглядуваному зобов'язанні потенційно суб'єктний склад зобов'язання із відшкодування шкоди визначений з обох сторін: з однієї сторони, при виготовленні будь-якого товару, продажу товару, виконання роботи, надання послуги виникає ризик, що ці товари, результати робіт (послуг) можуть завдати шкоди і потягнути за собою виникнення досліджуваного зобов'язання, з іншої сторони уповноважена особа в абсолютних правовідносинах може виступати кредитором у зобов'язанні із відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг).

Особливості визначення суб'єктного складу проявляється як у договірному, так і недоговірному правовідношенні щодо забезпечення якості товарів, робіт (послуг). Справа у тому, що положення договірних прав відходять від прив'язки до безпосередніх сторін договору. У цьому контексті достатньо вказати уже згадане положення ч.3 ст.678 ЦК України, яке передбачає можливість пред'явлення вимог, які впливають із неналежного виконання договору купівлі-продажу, не тільки щодо продавця (безпосереднього учасника договірних зобов'язання), але й до виготовлювача, з яким покупець не перебуває у правовідносинах договірних типу.

З іншої сторони положення Закону України "Про захист прав споживачів" вказують на те, що вимогу щодо відшкодування шкоди, завданої неякісною продукцією може поставити кожен потерпілий споживач, який навіть не перебуває у договірних відносинах із продавцем, виготовлювачем, виконавцем. Однак, у цьому становищі може опинитися й особа, котра відповідно до цього Закону і не визначається споживачем. Отже, особи, які не є споживачами, але зазнали шкідливого впливу через властивості (зокрема недоліки) товарів, результатів робіт та послуг, перебували у досить неоднозначному становищі. Застосування ж загальних правил про відшкодування завданої шкоди вимагає застосування загального складу цивільного правопорушення, який здебільшого неможливо встановити.

Засади правового регулювання відносин між сторонами різняться у тому, що у договірному зобов'язанні компенсаційний обов'язок може бути змінений угодою сторін, а в деліктному зобов'язанні неможливо змінити випадки, підстави та обсяг відповідальності сторонами, вони носять імперативний характер [17, с.26].

Положення про імперативність норм про деліктні зобов'язання не слід розглядати однозначно як єдино істинне

твердження, оскільки договірні (диспозитивні) засади можуть мати місце й у деліктних правовідносинах, адже це відповідає змісту та засадам цивільного законодавства. Укладення договору як правозмінюючого факту у деліктних зобов'язань не суперечить чинного законодавству. І навіть, якщо про це немає окремої згадки в актах цивільного законодавства, у процесуальному законодавстві існує можливість укладення мирової угоди як форми завершення судового процесу по справі. А отже такий правочин (мирова угода з позиції цивільно-правових наслідків) тягне за собою юридичні наслідки, серед яких може мати місце і трансформація деліктового зобов'язання у щось нове (наприклад, договірне цивільно-правове зобов'язання).

За обсягом відповідальності у договірних та недоговірних зобов'язаннях значення правильного розмежування підстав відповідальності полягає ще й тому, що розмір відшкодування збитків, завданих кредитором невиконанням зобов'язання за договором, може бути обмеженим, а при відшкодування недоговірної шкоди вона підлягає відшкодуванню у повному обсязі [18, с.712]. На розмір відповідальності впливає вина кредитора (за договором); мають значення тільки умисел та груба необережність потерпілого і майновий стан заподіювача шкоди в особі фізичної особи (за деліктом).

З наведеного, слід вивести специфічні ознаки зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг), якими треба вважати наступні:

- виникнення з договірних підстав та підстав, які не пов'язані із перебуванням у договірному зобов'язанні;

- визначено потенційного суб'єктного складу зобов'язання, зокрема можливість виникнення обов'язку про завдання шкоди пов'язане не із порушенням суб'єктивного права уповноваженої особи будь-ким, а певними, визначеними законом особами (коло боржників чітко визначено);

- обов'язок відшкодування шкоди пов'язаний не тільки із правом кредитора, але й зі строками, які характеризують якість та безпечність товару, роботи (послуги), внаслідок недоліків яких сталася шкода;

- можливість вибору боржника не у момент виникнення зобов'язання, а у момент реалізації самого обов'язку (за бажанням потерпілого);

- усучений склад цивільного правопорушення;

- протиправна поведінка має місце у часовому розриві із фактом завдання шкоди;

- невизначеність (неконкретизованість) відповідальності продавця, виготовлювача товарів, а також відсутність законодавчого визначення суті та характеру правовідносин між ними;

- предметом обов'язку є відшкодування шкоди у формі збитків, тобто компенсація грошовими коштами від продавця, виготовлювача, виконавця тих благ, котрі втратив чи применшив кредитор.

З цього слід зробити висновок, що зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг), є зобов'язанням особливого роду, яке маючи елементи деліктового зобов'язання, характеризується суттєвими особливостями і виходить за межі традиційного визначення загального та спеціальних деліктів. Огримані висновки істотно впливають на визначення сфери засто-

сування інституту, визначення правового статусу суб'єктів зобов'язання та порядок його реалізації, що може стати предметом подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., № 435-IV // ВВР України. -2003. -№№ 40-44. -Ст.356.

2. Закон України "Про захист прав споживачів" від 02.10.1992 р., № 2654-ХП // ВВР України. -1991. -№ 30. -Ст. 379.

3. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про захист прав споживачів" від 10.01.2002 р., № 2949-III // ВВР України. -2002. -№ 17. -Ст.120.

4. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про захист прав споживачів" від 01.12.2005 р., № 3161-IV // ВВР України. -2006. -№ 7. -Ст.84.

5. Антонов С.В. Цивільно-правова відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю при наданні платних медичних послуг: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корсцького. -К., 2006. -20 с.

6. Іваненко Л.М. Цивільно-правове забезпечення прав споживачів на належну якість товару: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корсцького НАН України. -К., 1998. -20 с.

7. Косінов С.А. Теоретичні проблеми захисту прав споживачів в Україні за договором купівлі-продажу: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. -Х., 1999. -19 с.

8. Осетинська Г.А. Цивільно-правовий захист прав споживачів за законодавством України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, -К., 2006. -20 с.

9. Письменна О.П. Правовідносини, що виникають у зв'язку з порушенням прав споживачів внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одеськ. нац. юрид. академія. -Одеса, 2007. -20 с.

10. Смирнов В.Т., Собчак А.А. Общие учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве: Учеб. пособие. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1983. -152 с.

11. Загорюлько А.И. Обязательства по возмещению вреда, причиненного субъектами гражданского права. -Х.: Консум, 1996. -112 с.

12. Боброва Д.В. Зобов'язання із заподіяння шкоди // Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / Боброва Д.В., Дзера О.В., Довгерт А.С. та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. -К.: Юрінком Інтер, 1999. -Кн.2. -С.601-687.

13. Товмасын А.Р. Обязательства по возмещению вреда, причиненного недостатками товара, работы, услуги: Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. -М., 1999. -206 с.

14. Кирюшина И.В. Правовой статус потребителя и его реализация в гражданском праве: Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. -Барнаул, 2004. -215 с.

15. Тераз Р.І. Визначення суб'єкта обов'язку щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез Міжнародної наукової конференції "Шості осінні юридичні читання" (м. Хмельницький, 26-27 жовт-

ня 2007 року): У 3-х ч. - Частина друга: Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний процес. Трудове право. Право соціального забезпечення. - Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2007. - С.258-260.

16. Шилький І.Ю., Примак В.Д. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) // Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2-х т. / За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - Т. II. - С.934-948.

17. Белякова А.М. Гражданско-правовая ответственность за причинение вреда: Теория и практика. - М.: Изд-во МГУ, 1986. - 148 с.

18. Харитонов Е.О., Саниахмегова Н.А. Гражданское право: Частное право. Цивилистика. Физические лица. Юридические лица. Вещное право. Обязательства. Виды договоров. Авторское право. Представительство: Учебн. пособие. - К.: А.С.К., 2001. - 832 с.

Надійшло до редакції 15.11.2007

ТЕРАЗ Р.И. ПРИЗНАКИ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ПО ВОЗМЕЩЕНИЮ ВРЕДА, ПРИЧИНЕННОГО ВСЛЕДСТВИЕ НЕДОСТАТКОВ ТОВАРОВ, РАБОТ (УСЛУГ)

Определены характерные признаки обязательства по возмещению вреда, причиненного вследствие недостатков товаров, работ (услуг), на основании анализа отличий возмещения ущерба через неисполнение или ненадлежащее исполнение договорного обязательства, а также деликтных обязательств. Доказывается, что это обязательство имеет признаки, которые характеризуют его как обязательство особого рода.

***

TERAZ R.I. FEATURES OF OBLIGATIONS WITH COMPENSATION OF HARM, WHICH IS CAUSED BY THE LACK OF COMMODITIES, WORKS (SERVICES)

Features of obligations with compensation of harm caused by a lack of commodities, works (services) are defined on the basis of analysis of differences between the compensation of losses caused by nonperformance or improper execution of contractual obligations. It is proved that this obligation has features, which characterize it as an obligation of special type.

УДК 159.922.63:34.03

Є.М. ХАПЛАНОВА

Макіївський економіко-гуманітарний інститут

СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

З огляду на потребу розкриття сутності та з'ясування особливостей становлення, зміни та припинення трудових правовідносин з особами похилого віку розглянуте правове положення таких осіб в Україні, здійснено аналіз теоретичних положень щодо забезпечення їхніх соціально-економічних прав і соціально-правового захисту.

З набуттям Україною державної незалежності почався процес демократизації всіх сторін життя українського суспільства. Важливою віхою цього процесу стало прийняття у 1996 році Конституції України, яка проголосила Україну суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою, а також визнала життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною людиною, її цінністю [1]. Слід відмітити, що Україна не єдина країна в світі, яка закріпила в Основному законі положення про соціальну правову державу. Так, аналогічні положення прямо зафіксовані у конституціях Франції (ст.2), Німеччини (ст.20), Іспанії (ст.1).

В юридичній літературі вказується, що соціальна правова держава характеризується більш активною інтервенцією в економічні та соціальні відносини, проводить активну соціальну політику у сфері науки, освіти, охорони здоров'я, культури тощо [2, с.163]. Соціальна правова держава - це політична організація суспільства, у якому право пов'язує і підкоряє собі державну владу, а основні права особи та її соціальна безпека складають зміст сво-

боди, заснованої на законах, які приймаються і піддаються зміні законним шляхом [3, с.140].

Науково-теоретичною базою даної статті стали роботи відомих науковців, що досліджують проблеми старіння населення, таких як Л. Бурлачук, Х. Беков, Н. Володіна, А. Комфорт, Г. Шубнел, О. Нелль-Бройнинг й інших, де визначаються поняття осіб похилого віку, їх положення в суспільстві та трудовому колективі, розроблені інші важливі питання, що автором приймаються за основу. У той же час у вищезгаданих авторів відсутні однакові погляди на осіб похилого віку, їх соціальний і правовий статус, тобто на їх роль у житті суспільства. Тому заповнення відзначених прогалів, аналіз спірних висновків, посилення аргументації окремих позицій у дискусійних питаннях є метою цієї статті.

Виникнення соціальної держави є об'єктивною закономірністю державного розвитку, своєрідною реакцією на новітні процеси суспільної еволюції, пов'язаною з проблемами людського існування в умовах вільної ринкової економіки. Соціальна держава зросла на теренах уже сформованої у певній мірі правової держави, є її логічним